

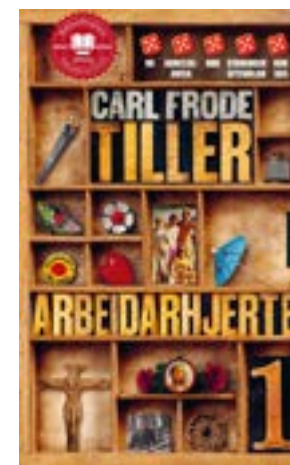
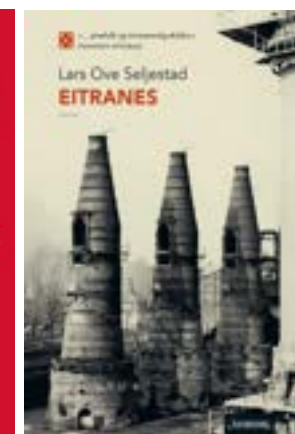
Det «unge prekariatet» i norsk samtidslitteratur

Lærernes dag 31.01.25

Christine Hamm (UiB) og Ingrid Nestås Mathisen (HVL)

Norsk fiksjonslitteratur i dag: Unge menneske i prekære situasjoner

- Unge menn utan arbeid/som har droppa ut av skulen
  - tenåringsmødre eller jenter som tar abort
  - Unge vaksne med minoritetsbakgrunn
  - Barn med sjuke foreldre
  - Fattige barn og unge
-
- Svært ofte i norsk litteratur:
Barnevern som institusjon
vert omtalt!

Kven er prekariatet?

Guy Standing: *Prekariatet. Den nye farlige klassen* (2011/2014)

- Mellombels tilsatte (sosioøkonomisk gruppe)
- Manglande integrasjon og tryggleik, manglande framtidsperspektivar, dårleg råd (eksistensiell situasjon)
- "Å være prekarisert er å være utsatt for press og erfaringer som leder til en prekær eksistens, et liv i nåtiden, uten en sikker identitet eller en følelse av utvikling oppnådd gjennom virke og livsstil." (Standing, s. 49-50)
- Kjenstler: Redsle, sinne, handlingslamming, framandgjering

Kven har eit prekært liv?

Judith Butler: "Precarious life" (2004)

- Utsette og sårbare grupper som ikkje får omsorg
- Alt menneskeliv er prekært (utsatt for andres blick m.fl.), men nokre menneske er meir prekære enn andre – viktig å forstå situasjonen
- Globalisering, militarisering, fragmentering som årsak
- Nokre meiner at òg klimakrisa bidreg til prekarisering...

Vårt prosjekt: sjå dei unge

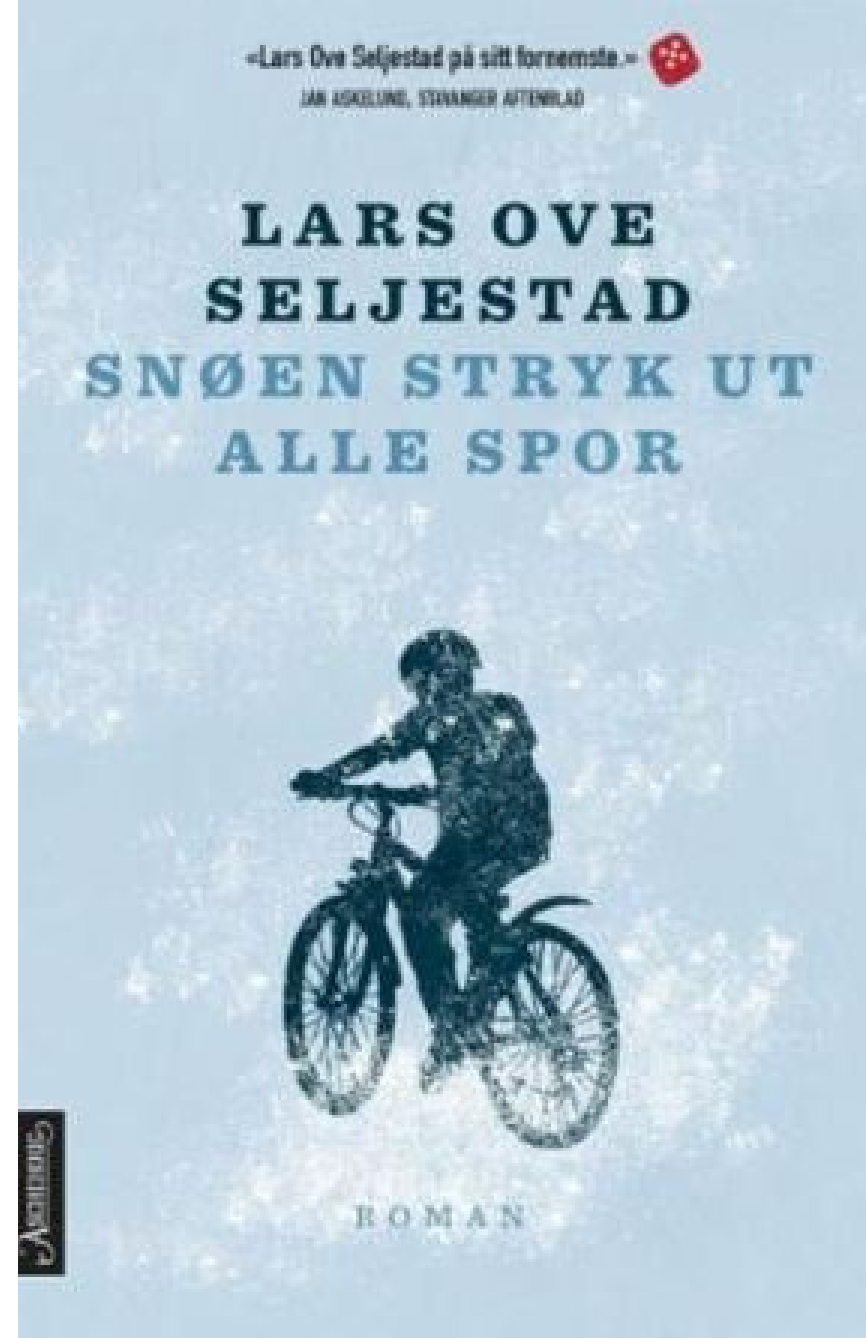
- Med begrebet om prekariatet har vi [...] fået et navn for den gruppe af mennesker, der synes at være de umiddelbart hårdest ramte af globalisering i almindelighed og velfærdsstatens krise i særdeleshed: den voksende gruppe af arbejdsløse, løsarbejdere af mange slags og migranter (Haarder *et al.* i Edda 2018, s. 186)
- I norsk samtidslitteratur ser vi ofte unge menneske i prekariatet. Dei har ikkje minst foreldre som ikkje er i jobb eller er sjuke.

Teori og metode: eit prosjekt om prekariseringsprosessar

- Vi ser korleis litterære tekstar kommenterer situasjonen som filosofien, sosiologien og økonomien teiknar av prekariatet
- Vi trur litteratur kan seie mykje om kjensler og om umedvitne reaksjonar
- Vi trur at fiksjon kan gje ord til dei som ikkje kan formulere seg i det offentlege rommet (migrantar, barn, arbeidarar...)
- Vi tek med oss erfaringane frå arbeidarlitteraturstudium
- Vi har har eit sjangarperspektiv og eit narrativt perspektiv

Lars Ove Seljestad: *Snøen stryk ut alle spor* (2019)

- Ei forteljing om ein fattig gut med far som er død og mor som er sjuk
- Kort roman på knappe 100 sider
- "Han" er 12 år og tek vare på veslebror og mora
- Vi får innsyn i gutens og moras tankar
- Guten er aleine, dei vaksne ser ikkje hans problem
- Han er redd for barnevernet
- Han tek sitt liv (?) ved å sykle i kaia når rektor vil snakke med mor

Moras kjensler: fri indirekte diskurs

- "Ho veit det godt, det er ikkje få av dei yrkesaktive, gifte kvinnene i byen som misunner henne å leva i sus og dus på statens rekning, utan å måtta løfta ein finger, som dei seier bak ryggen hennar når dei møtest i vinklubbane sine. Dei kunne prøvd sjølve å ta seg av to farlause gutungar med slike smerter som fibromyalgien gir henne, med ei slik kraftlause som kjem av ME-en hennar." (s. 18)
- Seinare: Ho har minne om overgrep av faren, mora som løgnar. Hennar problem er samansette.

Gutens tankar om dei vaksnes løgnar

- "Dersom barnevernet får veta korleis dei har det heime, korleis det er med mor, vil ho mista han og bror. Dei vil bli tatt frå henne. Dei vil bli splitta opp. Heile den vesle familien hans vil bli delt. Han veit kva som kjem til å skje. Har sett det på tv." (s. 34)
- "Mor til Thomas merka ikkje noko som helst til løgna hans. Kanskje ho ikkje ville? Det er stundom som om dei vaksne ikkje vil veta av korleis han verkeleg har det. Dei vil berre at alt skal vera bra, at alt skal vera greitt, sjå fint ut på overflata." (s. 30)

Ingvild H. Rishøi

Stargate. En julefortelling (2021)

- Fortalt frå perspektivet til den yngste jenta i eit søskenpar
- Aleinefar kjem i periodar i arbeid, men forsvinn til puben Stargate når han får lønn.

GYLDENDAL

Ingvild H. Rishøi

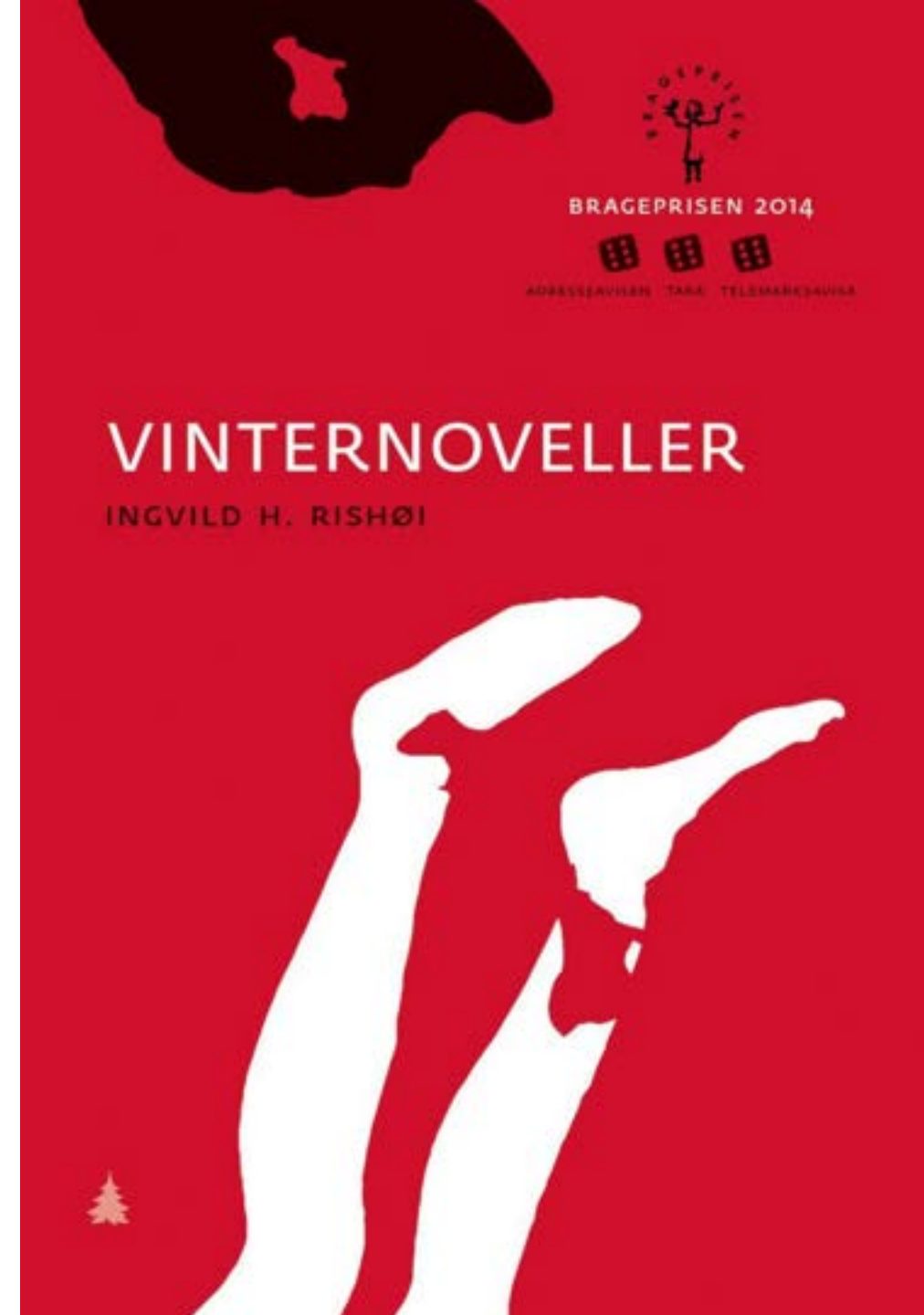
Stargate. En julefortelling (2021)

«Jeg lukker øynene igjen, den lille vinden blåser mot kinnet mitt, *vet du hva som skjer når sånne som oss kommer på legevakta?* sier Melissa, *barnevernet og alt det der*, og Tommy sier først ingenting, så sier han *ok*, og så blir jeg løfta.» (2021, s. 117)

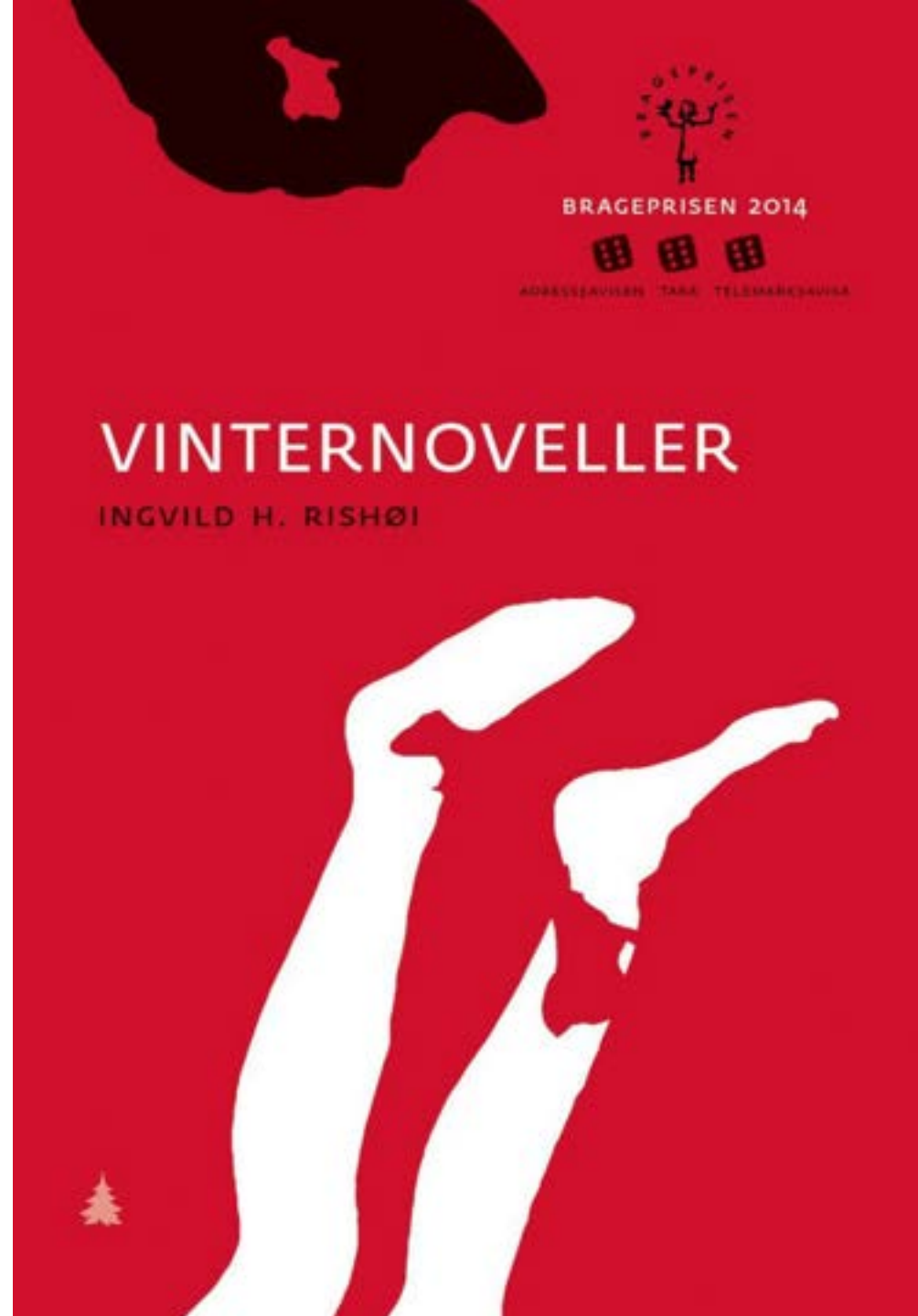
Ingvild H. Rishøi: *Vinternoveller* (2014)

- Tre noveller, «Vi kan ikke hjelpe alle», «Riktig Thomas» og «**Søsken**».
- Fortalt frå perspektivet til den eldste av tre søsken.
- Utgangspunkt: «Det er nå vi rømmer»
- Aleinemor er i gode periodar i jobb

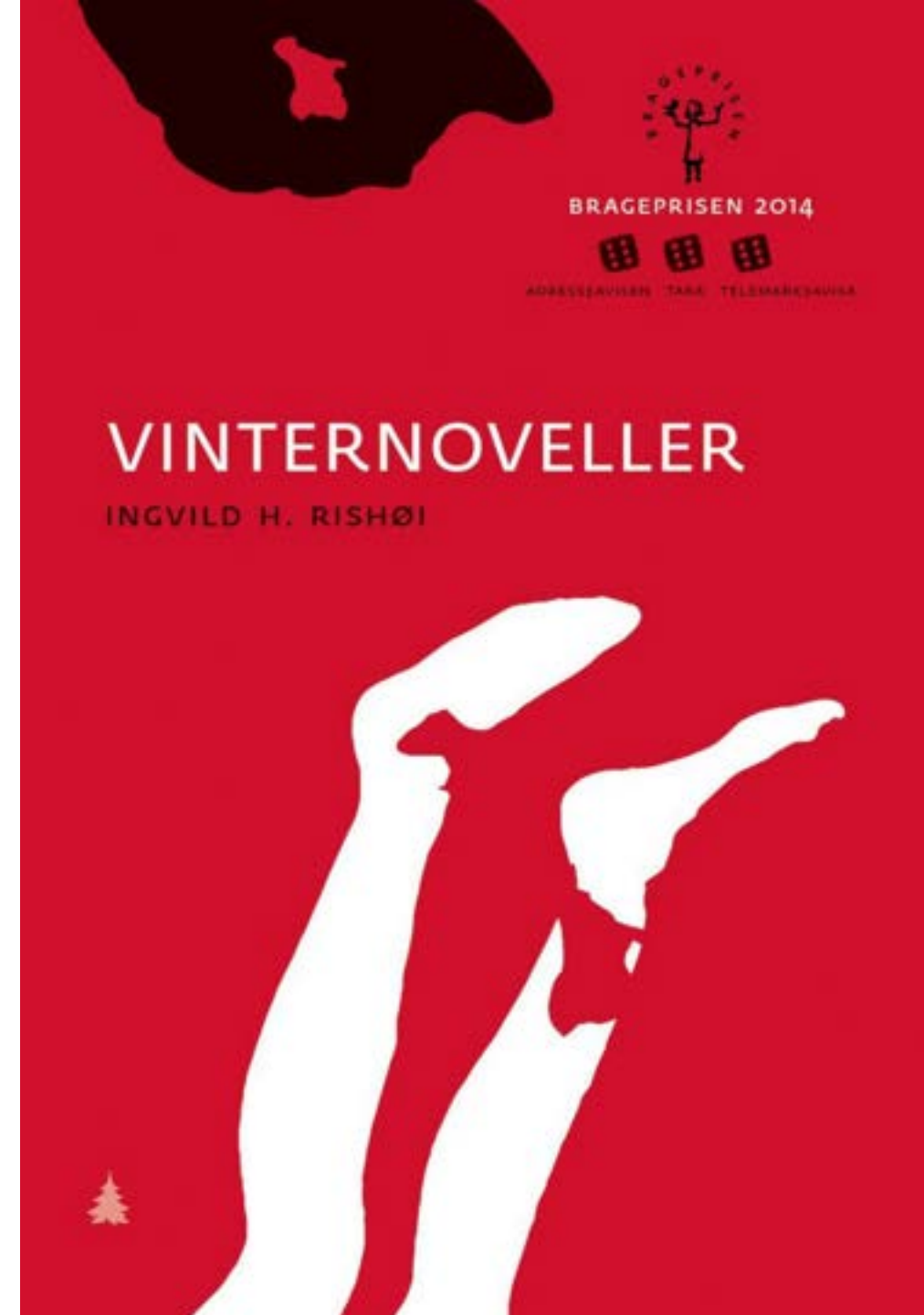
Ingvild H. Rishøi: *Vinternoveller* (2014)

«mor samtykker til frivillig plassering, barnevernstjenesten vurderer at det er til jentas beste å flytte på institusjon i en viss avstand fra Oslo. Og de skjønner ikke hva som vil skje da. De skjønner ikke hvem jeg er.»
(2014, s.124)

Ingvild H. Rishøi: *Vinternoveller* (2014)

«Og dagen etter klarte jeg den prøven. Og samme dagen ringte hun barnevernet. Hun gjorde det. (2014, s. 123)

Ingvild H. Rishøi: *Vinternoveller* (2014)

«- Skjønner du hva jeg driver med? sier jeg.
Men hun hører ikke, jeg spør for lavt. Jeg
legger hånda mi på armen hennes.

- Skjønner du hva jeg driver med? Sier jeg.
Hun nikker.

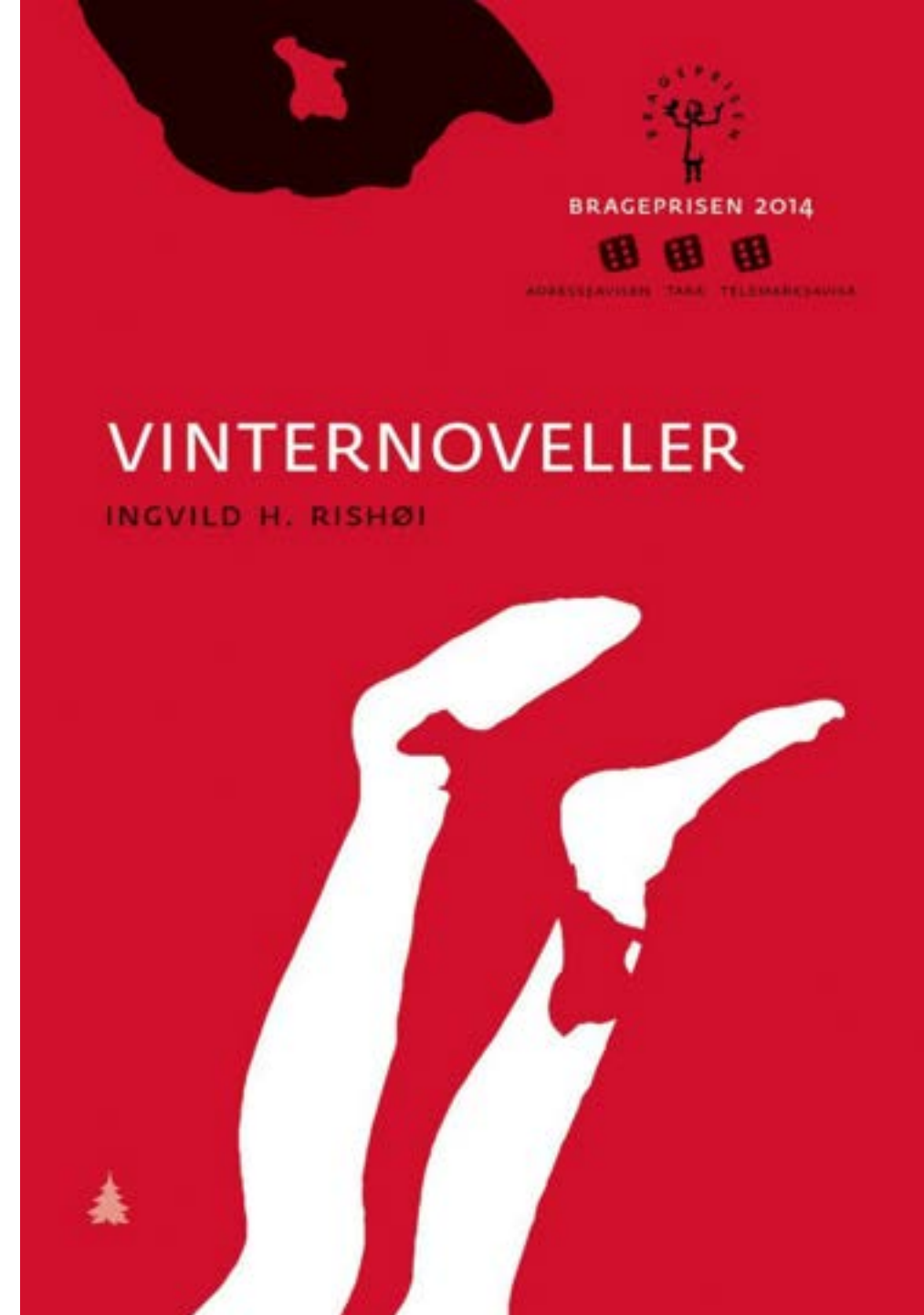
- Du prøver å passe på dem, sier hun.

- Har du tenkt å ringe noen? Spør jeg.

Hun kikker på meg, og tilbake på veien.

- Nei, svarer hun. Så rister hun på hodet.

- Nei, sier hun igjen. – Det har jeg ikke tenkt
å gjøre.» (2014, s. 129)

Maria Navarro

Skaranger: *Emily forever* (2021)

- 19 år, gravid i åttende måned
- Barnefaren er kriminell, har forlatt henne
- Politiet vil snakke med Emily
- Helsesøstre og sosialarbeidere møter henne
- Mora til Emily er bekymret og redd for barnevernet
- Emily klarer seg, og får ei venninne

Møtet med velferdstaten

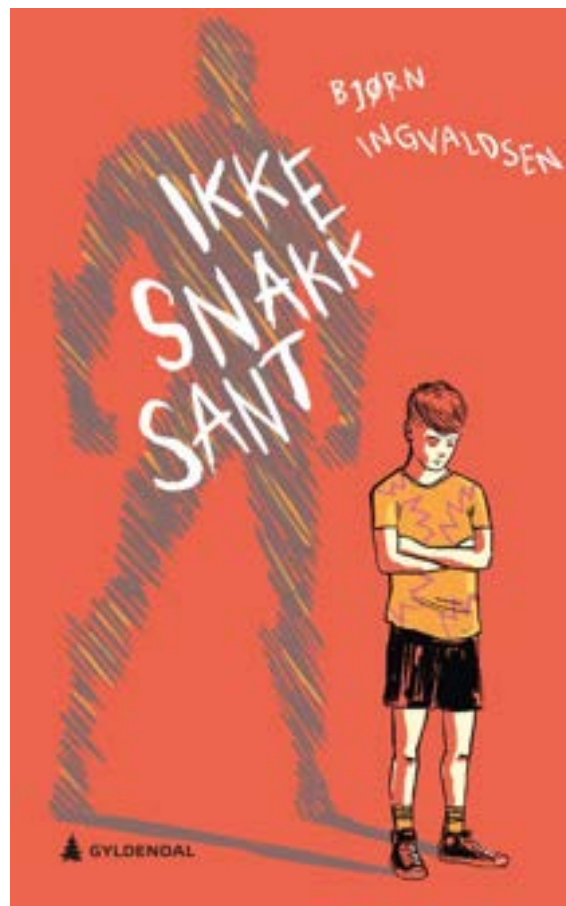
"Politikvinnen, som har det med å kategorisere mennesker i ulike nivåer, selv om nivåer ikke er et ord man kan bruke om mennesker, tenker at Emily er en sånn som var dårlig på skolen, ikke fordi hun bråkte, men fordi hun var fjern, fordi det var så mye i klasserommet som stjal oppmerksomheten til Emily. Det er alltid sånne jenter, tenker politikvinnen, sånne jenter med tomme blanke drømmende slørete blikk." (s. 58)

Den upålitelige fortelleren og det klassifiserende blikket

"Emily, like grå, og våt, som betongblokkene oppe på Romsås, hvordan skal hun greie å passe på et barn? Kan hun holde en unge, kommer det naturlig for henne, eller blir hun helt stiv? Det er jo alltid noen familier som ikke får det til, i noen familier går ulykken i arv, det ligger i genene, det ligger og ruger. Det er bekrefta overalt der Em går, det står som et kryss i helsekortet hennes, etter tre kontroller uten barnefar på helsestasjonen måtte jordmora absolutt skrive «alene med barn» i kolonnen for andre opplysninger, enda magen vokser som den skal, og hjertelyden til barnet er normalt. Også er det legen, som sier at bekkenløsning er sånn som kan gjøre mange triste og deprimerte." (s. 24)

Eks på barnevernet i barne- og ungdomslitteratur

«Vet du hva som skjer hvis noen kommer hit å får vite masse ting?

Nei.

Noen kommer til å bestemme over oss. At vi ikke får bo med mamma lenger. Da tar de over livene våre. Da blir ikke vi oss lenger. Hvem da, spurte jeg. Barnevernet, eller noe sånt?

Ja, sa Elliot» (s. 13)

«Vil du at barnevernet skal se hvor rotete det er her? [...] Vil du at barnevernet skal ta deg også?» (s. 20)

«-Gikk han amok?
-Niks. Jeg bare sa: *Har du hørt noe fra barnevernet?* Da kom han plutselig på at han hadde tenkt å lage pannekaker til middag»
(s. 61)

Nokre referansar

- Arping, Åsa 2022. *Att göra klass – Nedslag i svensk samtidsprosa*. Göteborg og Stockholm: Makadam.
- Butler, Judith 2004. *Precarious Life. The Powers of mourning and violence*. London og New York: Verso.
- Finch, Lynette 1993. *The classing gaze. Sexuality, class, and surveillance*. St. Leonards: Allen & Unwin.
- Hamm, Christine 2024. Challenging Precarization: Maria Navarro Skaranger's Portrait of a Young Mother in *Emily forever* (2021), NORA - Nordic Journal of Feminist and Gender Research
- Hirslund, Dan V., Julie Rahbæk Møller & Karen Lisa Goldschmidt Salamon (red.). (2020). *Prekarisering uden grænser*. København: University Press.
- Hogg, Emily J. og Peter Simonsen (red.) 2021: *Precarity in Contemporary Literature and Culture*. London: Bloomsbury Academic.
- Standing, Guy 2011. *The precariat. The new dangerous class*. London: Bloomsbury academic.